

การใช้วิธีการสื่อสารชุมชนในการพัฒนาชุมชนเชียงใหม่เป็นเมืองมรดกโลก

Used of Community Communication for Development Chiang Saen as a World Heritage Site

ดร. ศศิพรรณ บิลมาโนช *

บทคัดย่อ

การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเชียงใหม่จังหวัดเชียงใหม่เพื่อเสนอการเป็นแหล่งมรดกโลกนั้น ได้มีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 โดยการดำเนินงานที่ผ่านมาได้กลายเป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดปัญหาภายในชุมชนเชียงใหม่ เนื่องจากเกิดการต่อต้านจากชาวบ้านส่วนใหญ่ในชุมชน เพราะชาวบ้านมองว่าหากเมืองเชียงใหม่ได้เป็นแหล่งมรดกโลกแล้ว พวกเขาจะถูกบังคับให้ย้ายออกจากบริเวณที่เป็นแหล่งโบราณสถาน และจะได้รับผลกระทบด้านความเป็นอยู่ วิถีชีวิต และวิธีการทำมาหากิน ซึ่งเขาค้นเคยและผูกพันกันมานานกับโบราณสถานเหล่านั้น

การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการเป็นเมืองมรดกโลกอำเภอเชียงใหม่ในประเด็นเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารของชุมชนในปีพ.ศ.2552 มีประเด็นที่น่าสนใจซึ่งพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการมรดกโลกจากเจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชน ดังนั้นบทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะเสนอแนะในการนำความรู้ด้านการสื่อสารชุมชนมาประยุกต์ใช้เพื่อการแก้ปัญหาการเป็นเมืองมรดกโลกของชุมชนเชียงใหม่ เนื่องจากการสื่อสารชุมชนเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญและจะเข้าไปเกี่ยวข้องในทุกเรื่องในวิถีชีวิตของผู้คนและสังคม ซึ่งการสื่อสารชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารผ่านสื่อบุคคล อันได้แก่ เจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นรวมทั้งผู้นำชุมชน น่าจะเป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุดในการที่จะสามารถช่วยลดความขัดแย้งเกี่ยวกับปัญหามรดกโลกในชุมชนเชียงใหม่ได้ เนื่องจากสื่อบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนเชียงใหม่ด้วยเหมือนกัน จึงสามารถที่จะรับรู้ถึงปัญหา รวมทั้งความต้องการของคนในชุมชนเดียวกันได้เป็นอย่างดี

Abstract

The process of preservation and development necessary to propose Chiang Saen in Chiang Rai province as a world heritage site, has been happening continually since 1992. However, implementing this project has caused conflict with some Chiang Saen residents. The project was opposed by most native people, because they thought becoming a world heritage site would require them move out from the historical site. This would reduce their capacity to earn a living and alter the life style which they are used to, among those ancient monuments, for many years.

In the study of the perceptions of local people about the proposed Chiang Saen world heritage site were re-assessed in 2009. An important point from the results is that most of the sample had never received information about the world heritage project from local officers or local lead-

*ดร. ศศิพรรณ บิลมาโนช

อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

ers in the Chiang Saen community. Thus the objective of this article is to suggest how to apply knowledge of communication to resolve disagreements or concerns, about the world heritage project, among local people in the Chiang Saen community. In order to improve this situation it is important to improve local communication and community participation. To overcome the feeling that these changes are being forced on them and that residents' concerns are not being considered requires a more direct personal approach. As it is recommended that more communication, especially by local officers and local leaders, would be the most appropriate way to help solve the world heritage disagreements or misunderstandings within the Chiang Saen community. Because these personal media, who live in the same community, know and understand what native people really need.

ที่มาและความสำคัญของเมืองเชียงแสน

สืบเนื่องมาจากกระทรวงวัฒนธรรมมีแผนงานการดำเนินการเพื่อนำเสนอแหล่งมรดกโลกในประเทศไทยจำนวน 5 แห่งขึ้นเป็นมรดกโลกแห่งใหม่ซึ่งหนึ่งในห้าแห่งนั้นมีแหล่งโบราณคดีเมืองเก่าเชียงแสน จังหวัดเชียงรายรวมอยู่ด้วย ทั้งนี้แหล่งโบราณคดีเมืองเก่าเชียงแสนจะถูกเสนอชื่อเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมร่วมกับแหล่งโบราณคดีสุวรรณภูมิ (สปป.ลาว) โดยใช้ชื่อว่า The Trans – boundary of Archaeological Urban Complex of Chiang Sean and Suvannakhomkham นับเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมร่วมแห่งแรกระหว่างประเทศไทยกับสปป.ลาว (<http://www.siamrath.co.th>)

จากหลักเกณฑ์การพิจารณาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติเพื่อขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกจะเห็นว่าเมืองเชียงแสนเป็นตัวอย่างอันโดดเด่นของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีสถาปัตยกรรม และการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งเกิดการเสื่อมสลายไป

ตามกาลเวลาหรือจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมรวมทั้งเป็นโบราณสถานที่แสดงให้เห็นถึงความคิดหรือความเชื่อที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์และมีความโดดเด่นยิ่งในประวัติศาสตร์ เมืองเชียงแสนจึงเป็นนครประวัติศาสตร์ที่สำคัญทั้งของประเทศไทยและของโลก เนื่องจากลักษณะของเมืองเชียงแสนเป็นเมืองโบราณแวดล้อมไปด้วยซากปรักหักพังของสิ่งก่อสร้างและโบราณสถานจำนวนมาก อีกทั้งเมืองเชียงแสนเป็นเมืองที่มีทัศนียภาพสวยงามและเก่าแก่มากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย โดยบริเวณเมืองประวัติศาสตร์เชียงแสนตั้งอยู่บนพื้นที่ราบฝั่งตะวันตกริมแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลเวียงเชียงแสนและตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ปรากฏหลักฐานการอยู่อาศัยตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ยังทิ้งร่องรอยแห่งอารยธรรมและเรื่องราวในอดีตแต่ละยุคสมัยที่ย้อนไปได้ 1,000 กว่าปี ตามตำนานเมืองเชียงแสนในยุคแรกราวพุทธศตวรรษที่ 12 - 15 มีชื่อเรียกว่า เมืองสุวรรณภูมิ ต่อมาในยุคที่สองคือเมืองโยนกนาคนันท์หรือเมืองนาคนันท์สิงหนวัตนคร เชื่อกันว่าการสร้างเมืองในครั้งนี้ได้รับการช่วยเหลือจากพันธุนาคราชและต่อมาได้ล่มสลายจมลงไปในหนองน้ำ สันนิษฐานว่าปัจจุบันเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อว่าเวียงหนองล่อง และยุคที่สามก่อนที่จะมาเป็นเมืองเชียงแสนคือยุคทวารวดีเงินยาง ซึ่งเป็นยุคที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการก่อเกิดอาณาจักรล้านนาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น การเสนอให้แหล่งโบราณคดีเมืองเก่าเชียงแสนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมร่วมกับแหล่งโบราณคดีสุวรรณภูมิที่ตั้งอยู่ในเขตสปป.ลาวและอยู่ฝั่งตรงข้ามกับอำเภอเชียงแสน จะสามารถทำให้เป็นแหล่งมรดกโลกแห่งใหม่ที่มีความสมบูรณ์และโดดเด่นทางวัฒนธรรมรวมทั้งยังเป็นการประกาศเกียรติภูมิให้สากลโลกได้รับทราบถึงอารยธรรมอันยิ่งใหญ่ในภูมิภาคแม่น้ำโขงตอนเหนือแห่งนี้

พัฒนาการของการดำเนินการเพื่อให้เมืองเชียงแสนเป็นมรดกโลก

การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองมรดกโลกเชียงแสนเพื่อนำเสนอการเป็นแหล่งมรดกโลกนั้น ได้มีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยอนุสัญญาคุ้มครอง

มรดกโลกขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. 2533 – 2535 เพื่อดำเนินงานต่างๆ ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของอนุสัญญาคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของโลก และคณะกรรมการมรดกโลกได้ส่งผู้เชี่ยวชาญมาตรวจสอบข้อเท็จจริง และศักยภาพของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองเชียงใหม่ จากนั้นจึงได้ประกาศให้เมืองเชียงใหม่เป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม ภายหลังการประกาศให้เมืองเชียงใหม่เป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมแล้ว ก็ได้มีการกำหนด แนวทางการพัฒนาเมืองเชียงใหม่เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาจังหวัดเชียงราย ที่มีวิสัยทัศน์ของจังหวัดคือ “เชียงรายประตูทองของวัฒนธรรมล้านนาและการค้าสู่สากล” ซึ่งให้ความสำคัญในเรื่องวัฒนธรรมล้านนา และเน้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สุขภาพ ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม โดยหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเชียงใหม่ ได้ดำเนินการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ในแนวทางดังกล่าว รวมทั้งการได้รับการสนับสนุนงบประมาณสำหรับแผนงานการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานในเมืองเชียงใหม่เพื่อให้เกิดศักยภาพเพียงพอที่จะดำเนินการตามขั้นตอน เพื่อผลักดันให้เมืองเชียงใหม่เป็นมรดกโลกในอนาคต

ทว่า ในอดีตที่ผ่านมาเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเชียงใหม่เพื่อเป็นมรดกโลกนั้น ได้กลายเป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดปัญหาภายในจังหวัดเชียงราย โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายในชุมชนเชียงใหม่ เนื่องจากเกิดกระแสการต่อต้านจากชุมชนอย่างรุนแรง เพราะชาวบ้านมองว่าหากเมืองเชียงใหม่เป็นมรดกโลกแล้ว ชาวบ้านก็จะถูกบังคับให้ย้ายออกจากบริเวณที่เป็นแหล่งโบราณสถาน และจะได้รับผลกระทบด้านความเป็นอยู่ วิถีชีวิต และวิถีการทำมาหากิน ซึ่งชาวบ้านคุ้นเคยและผูกพันกันมานานกับโบราณสถานเหล่านั้น (<http://www.muangboranjournal.com>)

ถึงแม้ว่าทางภาครัฐจะจัดให้มีการประชุมและสัมมนาทางวิชาการในประเด็นที่ว่าเมืองเชียงใหม่ควรจะเป็นมรดกโลกหรือไม่ รวมทั้งได้จัดให้มีการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเชียงใหม่ให้เป็นมรดกโลกเพื่อที่จะประมวลความคิดเห็นของตัวแทนประชาชนกลุ่มต่างๆ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ส่วนราชการที่

เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชน ให้มีการกำหนดแนวทางในการดำเนินการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ร่วมกัน แต่อย่างไรก็ตามการจัดประชุมสัมมนา รวมทั้งการจัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นหลายๆ ครั้งที่ผ่านมา นั้นยังมีความคืบหน้า น้อยมาก เนื่องจากการไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านเท่าที่ควร จึงทำให้ไม่สามารถได้รับข้อสรุปที่ชัดเจน และยังคงเป็นประเด็นที่ถกเถียงกันมาตลอดระหว่างกลุ่มผู้สนับสนุนและกลุ่มผู้คัดค้านจนถึงปัจจุบัน

การรับรู้ข่าวสารและความคิดเห็นต่อการเป็นเมืองมรดกโลกเชียงใหม่ของชุมชน

ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการนำเสนอให้เมืองโบราณเชียงใหม่เป็นแหล่งมรดกโลก ได้มีการศึกษาและวิจัยในมิติต่างๆ อย่างมากมาย ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และอื่นๆ รวมทั้งการศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนต่อการเป็นเมืองมรดกโลกอำเภอเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย” ของ ศศิพรรณ บิลมานิชและคณะ (2552) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงความคิดเห็นของชุมชนที่มีบ้านเรือนอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่โครงการมรดกโลก อันได้แก่ เขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงใหม่จำนวน 2 หมู่บ้าน (หมู่ที่ 2 และ 3) และเขต อบต.เวียงจำนวน 3 หมู่บ้าน (หมู่ที่ 3, 6 และ 9) โดยได้ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนตัวอย่างจำนวน 153 คน ซึ่งการศึกษาครั้งนี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับปานกลางเกี่ยวกับ ความสำคัญ กระบวนการขั้นตอน และผลกระทบทางด้านวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจของการเป็นเมืองมรดกโลกเชียงใหม่ แต่อย่างไรก็ตามผลจากการศึกษานี้มีประเด็นที่น่าสนใจคือเรื่องการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการมรดกโลกเชียงใหม่จากสื่อบุคคลของกลุ่มตัวอย่างซึ่งพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชน (ศศิพรรณ บิลมานิชและคณะ, 2552) ซึ่งข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับข้อมูลในเอกสารต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นว่า คนในชุมชนเชียงใหม่มีความเห็นต่อการเป็นเมืองมรดกโลกเชียงใหม่แตกออกเป็น 2 กลุ่มคือกลุ่มผู้สนับสนุนซึ่งส่วนใหญ่เป็นบุคคลในภาครัฐและกลุ่มผู้คัดค้านซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวบ้าน

ถึงแม้ว่าชาวชุมชนเชียงใหม่จะต้องยอม

คล้ายตามและปฏิบัติตามนโยบายของทางราชการ ในการดำเนินการเพื่อการพัฒนาเมืองเชิงแสงเพื่อเป็นมรดกโลกแต่ในความเป็นจริงแล้วชาวบ้านกลุ่มผู้คัดค้านนี้มีความเห็นที่ขัดแย้งกับนโยบายนี้มาตลอด เพราะชาวบ้านมองว่าหากเมืองเชิงแสงเป็นมรดกโลกแล้ว ชาวบ้านก็จะถูกบังคับให้ย้ายออกจากที่อยู่อาศัยซึ่งปลูกสร้างอยู่ในบริเวณพื้นที่ของแหล่งโบราณสถานและจะได้รับผลกระทบด้านความเป็นอยู่ วิถีชีวิต และวิธีการทำมาหากิน ซึ่งชาวบ้านคุ้นเคยและผูกพันกันมานานกับโบราณสถาน เนื่องจากที่ผ่านมาไม่มีการให้ข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจนเกี่ยวกับข้อดีและข้อเสียของการเป็นมรดกโลก ว่าหากเมืองเชิงแสงเป็นมรดกโลกแล้ว ชาวบ้านจะได้รับผลดีอย่างไรบ้าง ทั้งเรื่องการดำรงชีพ การค้า และเศรษฐกิจท้องถิ่น เพื่อให้ชาวบ้านนำมาเปรียบเทียบและพิจารณาซึ่งอาจเป็นการช่วยลดแรงต่อต้านจากชาวบ้านลงได้ (<http://www.muangboranjourn.com>)

ดังนั้นบทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นเพื่อเป็นแนวทางการแก้ปัญหาในชุมชนเพื่อลดความขัดแย้งและการสร้างความเข้าใจให้กับคนในชุมชนเชิงแสงเกี่ยวกับการเป็นมรดกโลกโดยการนำศาสตร์ของการสื่อสารมาใช้ในการแก้ปัญหานี้ เนื่องจากการสื่อสารมีความสำคัญต่อชุมชนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชุมชนเปรียบเสมือนเส้นเลือดที่หล่อเลี้ยงให้เกิดความเป็นชุมชนขึ้นและหากมองถึงบทบาทและหน้าที่ของการสื่อสารแล้ว จะเห็นว่าการสื่อสารจะเข้าไปเกี่ยวข้องในทุกเรื่องของสังคม การสื่อสารสามารถเข้ามามีบทบาทในการแก้ปัญหาความไม่เข้าใจกันของคนในชุมชนได้ โดยการให้ข้อมูลข่าวสารและความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ชุมชนซึ่งจะมีผลทำให้ประชาชนเปลี่ยนทัศนคติ ความเชื่อ พฤติกรรม และให้ความร่วมมือด้วยความเต็มใจกับภาครัฐในการพัฒนาเมืองเชิงแสงในด้านต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐและของประเทศต่อไป

การสื่อสารชุมชนและความสำคัญของสื่อบุคคล

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า การสื่อสารนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชุมชน เพราะการเป็นชุมชนนั้นจะต้องมีการเชื่อมโยงสัมพันธ์และมีการพึ่งพาอาศัยซึ่ง

กันและกันของคนในชุมชน ซึ่งรูปแบบของการสื่อสารที่จะเข้ามาช่วยเพื่อให้บรรลุการเป็นชุมชนนั้นจะต้องมีลักษณะเป็นการสื่อสารชุมชน กล่าวคือการสื่อสารชุมชนสามารถมีบทบาทในการป้องกันและแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนได้ โดยการสื่อสารชุมชนของชุมชนนั้น ๆ จะต้องมามีลักษณะเป็นการสื่อสารโดยชุมชน ของชุมชน และเพื่อชุมชน (กาญจนา แก้วเทพ, 2551)

จากการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการเป็นเมืองมรดกโลกอำเภอเชิงแสง (ศศิพรธม บิลมาโนชและคณะ, 2552) ที่กล่าวมาข้างต้นที่ได้ชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารระหว่างชุมชนกับภาครัฐมีปัญหาเนื่องจากการสื่อสารผ่านสื่อบุคคลซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนนั้น ไม่ได้ใส่ใจที่จะให้ชุมชนได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินการมรดกโลกอย่างจริงจังและต่อเนื่อง อาจจะเป็นเพราะเจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและอิทธิพลของการสื่อสารว่าการสื่อสารสามารถก่อให้เกิดความขัดแย้งหรือความร่วมมือกันระหว่างชุมชนและภาครัฐได้ เพราะหากพิจารณาถึงบทบาทและหน้าที่ของการสื่อสารแล้วจะเห็นว่าหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งของการสื่อสารก็คือหน้าที่ในการชักจูงใจ กล่าวคือ เมื่อมีประเด็นหรือปัญหาอะไรก็ตามเกิดขึ้นในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นหรือปัญหาที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนหรือชุมชน ดังเช่นในกรณีของการเป็นมรดกโลกเชิงแสงนี้ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะต้องถูกนำมาใช้เพื่อการขจัดความขัดแย้ง สื่อบุคคลอื่นได้แก่เจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นรวมทั้งผู้นำชุมชนจะต้องเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการสร้างความเข้าใจและโน้มน้าวใจคนในชุมชน โดยการให้ข้อมูลข่าวสารและคำแนะนำที่ถูกต้องแก่ชุมชนซึ่งจะมีผลทำให้ประชาชนเปลี่ยนทัศนคติ ความเชื่อ พฤติกรรม เพื่อให้ความคิดเห็นของคนภายในชุมชนสอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐ และส่งผลให้เกิดการให้ความร่วมมือกับภาครัฐในการพัฒนาเมืองเชิงแสงในด้านต่างๆ ต่อไป

เมื่อกล่าวถึง “สื่อบุคคล” แล้ว การสื่อสารโดยทั่วไปก็จะหมายถึงสื่อประเภทหนึ่งซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวนำข่าวสารจากผู้ส่งไปยังผู้รับโดยสื่อบุคคลจะมีความแตกต่างจากสื่ออื่นๆ ก็คือความเป็นมนุษย์ของสื่อบุคคลแต่หากเรามองถึงแนวทางในการปฏิบัติที่เป็น

จริงแล้วจะเห็นว่าความเป็นสื่อของตัวบุคคลนั้นสามารถจะแสดงบทบาทในแบบจำลองการสื่อสารได้ครบทั้ง 4 บทบาท ซึ่งหมายความว่าบุคคลสามารถจะเป็นทั้งผู้ส่งสาร ตัวสาร สื่อ หรือ ผู้รับสาร ก็ได้

นอกจากนั้น สื่อบุคคลยังมีคุณลักษณะพิเศษเฉพาะตัว ที่แตกต่างไปจากสื่อประเภทอื่นหลายประการเช่น สื่อที่มีสายใยเชื่อมร้อยอยู่กับชุมชน ทำให้สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งมีความยืดหยุ่นสูงสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการสื่อสารให้สอดคล้องหรือมีความเหมาะสมกับสถานการณ์แวดล้อมได้เป็นอย่างดี และที่สำคัญก็คือการที่สื่อบุคคลมีสถานะและบทบาทหน้าที่ที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามลักษณะทางสังคมและภูมิหลังของแต่ละบุคคล จึงทำให้การนำเสนอข้อมูลและข่าวสารเป็นไปอย่างทั่วถึง และสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจให้เกิดแก่ชุมชนได้โดยง่าย (กาญจนา แก้วเทพ, 2551)

นอกจากคุณลักษณะเฉพาะของสื่อบุคคลที่กล่าวมาแล้ว การศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของสื่อบุคคลในบริบทต่างๆ ภายในชุมชนหลายเรื่อง ซึ่งได้พิสูจน์ให้เห็นถึงความมีประสิทธิภาพของสื่อบุคคลในหลายด้านแล้วยังพบว่าศักยภาพของสื่อบุคคลสามารถจะขยายไปถึงการทำภารกิจที่สื่อประเภทอื่น ทำไม่ได้ เช่น การสื่อสารเพื่อการขจัดความขัดแย้ง (Communication for conflict resolution) เป็นต้น ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงการแก้ปัญหากรณีความขัดแย้งในชุมชนชาวเชียงใหม่แล้ว พบว่าการสื่อสารชุมชนผ่านสื่อบุคคลคือเจ้าหน้าที่รัฐเจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นรวมทั้งผู้นำชุมชน น่าจะเป็นวิธีที่จะสามารถช่วยลดความขัดแย้งภายในชุมชนได้อย่างเหมาะสมที่สุด เนื่องจากสื่อบุคคลดังกล่าวจะมีสายใยเชื่อมโยงและมีความใกล้ชิดกับชุมชนและสามารถรับรู้ถึงปัญหา รวมทั้งความต้องการของชุมชนได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นสื่อบุคคลซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนเหล่านี้มีความคุ้นเคยและได้รับความไว้วางใจจากชุมชนเพราะเป็นผู้ที่มีผลประโยชน์ร่วมกับชุมชน (กาญจนา แก้วเทพ, 2551)

การสื่อสารชุมชนด้วยสื่อบุคคล : แนวทางการเพิ่มศักยภาพการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจภายในชุมชนเชียงใหม่

เนื่องจากที่ผ่านมาชุมชนเชียงใหม่ได้ละเลยในเรื่องการสื่อสารชุมชนที่เน้นการใช้สื่อบุคคลเป็นผู้ประสานและแก้ปัญหาของชุมชน การบูรณาการนำศาสตร์ทางด้านสื่อสารมาประยุกต์ใช้ซึ่งน่าจะเน้นในเรื่องของการเพิ่มสมรรถนะทางการสื่อสารของบุคคลในชุมชนให้ขึ้นมาเป็นทั้ง “ผู้นำทางความคิด” รวมทั้ง “ผู้สร้างหรือสานเครือข่าย” โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชน (เช่น พระ ครู กลุ่ม/องค์กร/เครือข่ายอื่น ๆ) ซึ่งบุคคลเหล่านี้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องและเป็นที่ยอมรับของประชาชนในชุมชนอยู่แล้ว

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ จะเห็นว่าเจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีบทบาทและศักยภาพสูงในฐานะที่เป็นสื่อบุคคลเพื่อการสื่อสารของชุมชน ซึ่งศักยภาพของสื่อบุคคลเหล่านี้ ควรได้รับการส่งเสริมให้มีการแสดงออกให้มากที่สุด โดยเจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนในชุมชนเชียงใหม่จะต้องมาช่วยกันพิจารณาว่าสาเหตุของความขัดแย้งภายในชุมชนที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับกรณีมรดกโลกนั้น มีสาเหตุมาจากประเด็นปัญหาอะไร โดยเจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนควรพิจารณาถึงรายละเอียดของปัญหาว่ามีใครในชุมชนไม่พอใจในเรื่องอะไรบ้าง จากนั้นจะต้องพยายามแลกเปลี่ยนและตรวจสอบการรับรู้ข่าวสารของคนในชุมชนว่า สิ่งที่ประชาชนในชุมชนรับรู้และเข้าใจนั้นถูกต้องตามข้อเท็จจริงหรือไม่ โดยการพยายามช่วยกันหาทางออกโดยตัดสินใจแก้ปัญหา ร่วมกัน อย่างไรก็ตาม การสื่อสารของชุมชนด้วยสื่อบุคคลนั้นเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน เพราะเป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อนที่ต้องเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ อย่างมากมาย ดังนั้นเจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนในฐานะที่เป็นสื่อของชุมชน จึงจำเป็นต้องพัฒนาวิธีการสื่อสารกับชุมชนให้มีประสิทธิภาพอันจะส่งผลให้การสื่อสารบรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้แนวทางหรือวิธีการที่เจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชน ควรจะนำมาใช้ในการสื่อสารของตนและชุมชนเพื่อให้การสื่อสารชุมชนของชาวเชียงใหม่มีประสิทธิภาพมีดังนี้ (จาระไน แกลโกศล, 2535)

1. เจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชน ต้องพยายามขยายประสบการณ์ของตนเองให้กว้างไกล ทำได้โดยการเปิดรับข่าวสารให้มาก อ่านหนังสือให้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับข่าวเกี่ยวกับมรดกโลก เชียงแสน รวมไปถึงการพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่รัฐผู้ทำหน้าที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานในขั้นตอนต่างๆ ของโครงการมรดกโลกเชียงแสนรวมถึงการไปฟังบรรยายในประเด็นต่างๆ เพื่อได้รับทราบข้อมูลข่าวสารความคืบหน้าของโครงการ และไม่ควรด่วนสรุปเรื่องราวจากการได้ยินเพียงครั้งๆ กลางๆ ควรมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนที่จะเผยแพร่ให้กับชุมชนได้รับทราบ

2. พยายามสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชน การที่คนในชุมชนจะไว้วางใจเจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนนั้น จะต้องมีความสัมพันธ์มาจากความสนิทสนมคุ้นเคยและเข้าใจกันเป็นอย่างดีมาก่อน ซึ่งเจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนควรที่จะแสดงความจริงใจและมีความเห็นใจต่อคนในชุมชนที่มีบุคลิกภาพและพื้นฐานทางสังคมและจิตใจที่แตกต่างกัน โดยเจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนจำเป็นต้องอาศัยความอดทนอดกลั้นในการสื่อสารกับบุคคลที่มีความก้าวร้าว การเอาเปรียบ และการข่มขู่ พยายามผูกมิตรกับชาวบ้านผู้ที่มีทัศนคติ ความเชื่อหรือค่านิยมที่ตรงข้ามกับตน

3. เพื่อเป็นการพัฒนาทักษะในการสื่อสารของเจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชน แม้ว่าเจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนจะมีสัมพันธภาพที่ดีกับคนในชุมชนบางส่วนอยู่บ้างแล้ว อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนจะต้องหมั่นตรวจสอบและปรับปรุงสัมพันธภาพกับคนในชุมชนอยู่เสมอ หาโอกาสสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในลักษณะอื่นที่แตกต่างไปจากเดิม เพื่อให้ได้มีโอกาสคาดคะเนความรู้สึกนึกคิดของคนในชุมชน เช่น เจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนอาจให้คนในชุมชนพูดถึงกลุ่มทางในการประกอบอาชีพอื่นๆ แทนการทำงานหลังจากเมืองเชียงแสนได้เป็นมรดกโลกแล้ว ซึ่งอาจทำให้คนในชุมชนได้เริ่มเปิดเผยความคิดเห็นหรือเห็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาของคนในชุมชนเพื่อดูว่าคนในชุมชนจะมีปฏิกิริยาตอบกลับอย่างไรหรือลองนำเรื่องหรือแนวคิดที่ต้องมีการโต้แย้งมาลองโต้แย้งกันดู เพื่อดูปฏิกิริยาตอบกลับของคนในชุมชนเพื่อทราบ

ความคิดเห็นและเป็นข้อมูลเพื่อนำไปประสานกับหน่วยงานภาครัฐต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

4. นอกจากเจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนจะต้องเปิดรับสิ่งใหม่ๆ และสถานการณ์ใหม่ๆ แล้ว เจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนจะต้องเปิดเผยจุดยืนซึ่งมีเหตุมีผลถูกต้องและชัดเจนของตนเอง โดยอาจเริ่มตั้งแต่การเปิดเผยความรู้สึกนึกคิดในประเด็นต่างๆ ของตนเองให้ชุมชนทราบ ซึ่งในที่สุดจะนำความคิดเห็นของชุมชนนำมาเข้าสู่ความรู้สึกนึกคิดที่มีเหตุ โดยชุมชนเข้าใจและยอมรับว่าชุมชนเชียงแสนจำเป็นต้องมีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ชุมชนควรยอมรับและคอยเฝ้าติดตามความก้าวหน้าของการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ และควรให้ความร่วมมือและเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ด้วยความเต็มใจเป็นต้น

5. การสื่อสารชุมชนเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับชุมชนเชียงแสนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสื่อสาร เจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนจะต้องหมั่นพัฒนาทักษะในการสื่อสาร ซึ่งทักษะในการสื่อสารนั้นแบ่งออกเป็นทักษะในการส่งสารคือการพูด และทักษะในการรับสารคือการฟังแนวทางในการปฏิบัติเพื่อการสร้างประสิทธิภาพในการสื่อสารของเจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนได้แก่ การคิดก่อนพูดและการพูดที่ทำให้คนฟังเข้าใจได้ง่าย ควรพูดด้วยเนื้อหาหรือข้อมูลที่ถูกต้องตามที่ได้รับมา ไม่ควรบิดเบือนข้อมูลหรือพูดถึงผลเสียของการเป็นมรดกโลกตามที่ตนเองเข้าใจ เพราะจะส่งผลให้ชุมชนเข้าใจผิดและอาจจะต่อต้านหรือไม่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการเพื่อการพัฒนาเมืองเชียงแสนให้เป็นมรดกโลก

บทสรุป

การพัฒนาเมืองเชียงแสนเพื่อเป็นมรดกโลกเป็นนโยบายของรัฐที่มีการประกาศและมีการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนตามแผนที่กำหนดไว้ ในการที่จะสร้างมรดกทางวัฒนธรรมของโลกให้เกิดขึ้นในประเทศไทย ความสามัคคีและความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนเชียงแสนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะสามารถทำให้การดำเนินงานพัฒนาเมืองเชียงแสนเพื่อเป็นมรดกโลกสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

อย่างไรก็ตามการศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนต่อการเป็นเมืองมรดกโลกอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย (2552) ” ได้มีข้อเสนอแนะว่าผู้ที่มีส่วนร่วมในโครงการโดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นรวมทั้งผู้นำชุมชนควรมีหน้าที่ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นกับชุมชนเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงประสานกันทั้งในด้านจิตใจสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยการใช้การสื่อสารชุมชนและสื่อบุคคลเป็นตัวเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการมรดกโลกของคนในชุมชนเพื่อให้เกิดการยอมรับและได้รับความร่วมมือร่วมใจจากชุมชนในทุกภาคส่วน

เนื่องจากเจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นรวมทั้งผู้นำชุมชนจำเป็นต้องศึกษาถึงลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมในชุมชนด้านวิถีชีวิต วิถีความคิด ค่านิยมทัศนคติ และวิสัยทัศน์ของคนในชุมชน สามารถทราบถึงความคิดเห็นและความเคลื่อนไหวภายในชุมชนอย่างแท้จริง หากชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเป็นมรดกโลกได้อย่างถูกต้องก็必将มีความพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน รวมทั้งการ

ประสานสัมพันธ์กับเครือข่ายองค์กรอื่นๆ ในการร่วมมือกันปฏิบัติตามแผนพัฒนาเมืองเชียงแสนให้เป็นมรดกโลกตามที่รัฐบาลได้ประกาศไว้ นอกจากนั้นภาครัฐควรมีการส่งเสริมการรับรู้ข่าวสารของประชาชนในท้องถิ่น โดยการแจ้งข้อมูลความก้าวหน้าของโครงการในขั้นตอนต่างๆ ที่ดำเนินการอยู่ให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับทราบอย่างต่อเนื่องด้วยวิธีการประชาสัมพันธ์ผ่านเจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นผู้นำชุมชน รวมทั้งเครือข่ายการสื่อสารของชุมชน เพราะการสื่อสารชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างอิสระและเปิดเผย การดำเนินการที่ประสานสอดคล้องกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนจะส่งผลให้คนในชุมชนได้รับรู้และเข้าใจนโยบายของรัฐไปในแนวทางเดียวกันซึ่งจะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชนเชียงแสนที่เคยมีมาก่อนหน้านี้อย่างได้ ซึ่งในที่สุดการดำเนินการดังกล่าวนี้จะสามารถสนองตอบนโยบายของรัฐในการพัฒนาเมืองเชียงแสนสู่การเป็นมรดกโลกได้อย่างราบรื่นและยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2551) การจัดการความรู้เบื้องต้นเรื่อง “การสื่อสารชุมชน” กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.

กรมศิลปากร (2538) แผนแม่บทโครงการบูรณะและอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์เชียงแสน อำเภอเชียงแสน จังหวัด เชียงราย กองโบราณคดี. หน่วยศิลปากรที่ 4 เชียงใหม่ (อัดสำเนา).

โครงการสื่อพื้นบ้านเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพชุมชน(สพส.) (2548) สื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จระไน แกลโกศล (2535) ทฤษฎีการสื่อสารระหว่างบุคคล เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ 9-15 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

ศศิพรรณ บิลมานิช และคณะ (2552) ความคิดเห็นของประชาชนต่อการเป็นเมืองมรดกโลกอำเภอเชียงแสน จังหวัด เชียงราย รายงานวิจัยจากโครงการวิจัยเรื่อง “ศักยภาพและสภาวะการณ์เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม สุขภาพ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย” โครงการ “สร้างนักวิจัย (ต้นกล้าวิจัย) รุ่นที่ 5 ส่วนการฝึกอบรมและพัฒนา สำนักอำนวยการกลาง สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

วารสารเมืองโบราณ (2552) จีซีแจง ปชช. ดันเชียงแสนเป็นมรดกโลก แหล่งที่มา : <http://www.muangboranjournal.com> วันที่สืบค้น 14 พฤษภาคม 2552

สยามรัฐออนไลน์ (2552) วธ. ชงมรดกโลกวัฒนธรรมร่วมไทย-ลาวแห่งแรก “เมืองเก่าเชียงแสน-สุวรรณโคมคำ” แหล่งที่มา : <http://www.siamrath.co.th> วันที่สืบค้น 14 กรกฎาคม 2552